

Jordi Galí i Farrés

**ALCALDES DE GIRONA
1931-1939**

PERE CEREZO I HERNÁEZ

PERE CEREZO I HERNÁEZ

(Mendoza, Argentina, 1890 -
Buenos Aires, 1977)

L'Argentina com a principi i fi i, tanmateix, un gironí. Almenys així és com el recordava el diputat al Parlament de Catalunya de 1932 i alhora company de candidatura Xavier Casademunt, com “un argentí que va venir a parar a Girona” i que “va ser més gironí que els que hi havíem nascut” (*Punt Diari*, 26-09-1982, p. 9). La història de Pere Cerezo i Hernáez comença i acaba Lluny de Girona, però va ser en aquesta ciutat on va arribar essent encara un infant, on va desenvolupar la seva carrera professional com a perit mercantil i on va ser elegit regidor de l'Ajuntament (1917 i 1931) i alcalde republicà (1937), a més de diputat d'ERC al Parlament de Catalunya per la circumscripció de Girona (1932). Encara com a alcalde de la ciutat, el 25 de gener de 1939 empenquè el camí de l'exili, una marxa obligada que, en el seu cas, va ser un retorn forçós als orígens, a l'Argentina natal.

Lluny de Girona

Segons consta en els registres parroquials de San Nicolás de Tolentino, Pere Cerezo i Hernáez –en algunes ocasions *Hernaéz*, *Hernàez* i fins i tot *Hernández*– va néixer el dia 3 de gener de 1890 i va ser batejat en aquella parròquia argentina, de Mendoza, el dia 4 de març, quan ja tenia dos mesos de vida.

El pare era Rufino Cerezo García, natural de Logroño, que tot i que en la partida baptismal del seu fill consta com a pagès, més tard seria el porter major de l'Audiència provincial de Girona. La mare, per la seva banda, era Anastasia Hernáez Somalo –o *Samalo*–, també originària de Logroño i pagesa. El nounat, per tant, era fill d'una família que havia emigrat, que havia creuat l'Atlàntic i s'havia instal·lat a Mendoza, una província argentina fronterera amb Xile. Però no pas per molt de temps. Ben aviat, abans del canvi de segle, la família es traslladaria a Girona, ja per quedar-s'hi. Llavors, en Pere encara era un nen, i tot i que nascut a l'altra banda de l'Atlàntic –una característica que en ocasions el va fer únic entre els consellers de l'Ajuntament–, va créixer i es va formar a la ciutat de Girona. Tant és així que l'any 1901 va

aconseguir l'accés a l'Institut Provincial de Girona per cursar-hi els estudis de segon ensenyament, tot i que va ser a Barcelona, l'any 1905, on va obtenir el títol de comptador mercantil.

Un perit mercantil

Acabada l'etapa estudiantil, va començar a treballar de dependent en el sector bancari, per exemple, a la banca Coll i Cia, i també de perit mercantil, activitat professional que desenvoluparia al llarg de tota la seva vida. En el seu *Centro de Administración Municipal*, situat a la llavors rambla Álvarez de Girona, on residia, s'hi oferien serveis d'expedició de passaports i de gestió de tota mena d'assumptes vinculats als ajuntaments, la Diputació, el Govern civil... A més, era agent de la companyia d'assegurances *La Nationale*, i representant a la província de l'*Office Français du Tourisme* (sic), una societat que organitzava viatges a França. A tall d'exemple, en un anunci publicitari publicat el 1920 al *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* (08-07-1920, p. 2) aquesta societat oferia, a través del seu representant gironí Pere Cerezo, "viajes económicos por grupos de 25 personas que deseen visitar la Francia y poblaciones que han sido teatro de la guerra". Feia relativament poc que havia acabat la Primera Guerra Mundial (1914-1918).

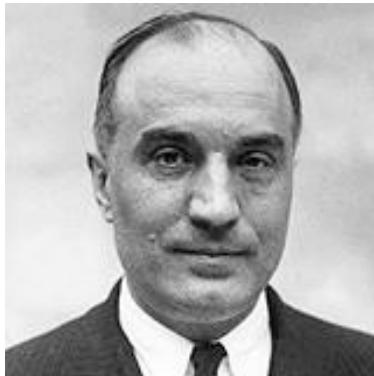

Anunci del Centre d'Administració Municipal de Pere Cerezo. AMGi, *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 08-07-1920, p. 2.

Els inicis d'una trajectòria política

Sense participar directament en la Gran Guerra, Espanya es trobava a les darreries del període de la –dita– Restauració borbònica, el període que succeí la Primera República. Tanmateix, de republicans –en qualsevol dels nombrosos corrents i tendències existents–, n'hi continuava havent. En el context gironí, Pere Cerezo era un d'ells.

Els inicis de la trajectòria política de Cerezo cal emmarcar-los en l'àmbit local. Va ser el 1917, en les eleccions municipals celebrades el dia 11 de novembre, quan va accedir per primera vegada al consistori gironí. La seva candidatura s'ajustava als requisits que marcava la llei –ser major de 25 anys i haver residit com a mínim dos anys al municipi– i, a través d'un règim electoral encara molt restrictiu i d'un sistema d'elecció per llistes obertes i districtes, va ser elegit per 288 vots conseller republicà pel districte primer, juntament amb el regionalista Xavier Monsalvatge (388 vots), l'independent Francesc Coll (342) i el tradicionalista Salvador Auguet (318). Aquell ajuntament, constituït finalment el dia 1 de gener de 1918, va ser presidit per Frederic Bassols (liberal) i estigué format per set grups polítics, entre els quals el grup republicà, el de Cerezo, qui fou nomenat tercer tinent d'alcalde.

Retrat de Pere Cerezo. Fundació Josep Irla.

Assistència als plens, reunions, conferències i responsabilitats derivades de la condició de conseller –cap de la brigada sanitària de carns, inspector delegat especial d'arbitris o agent executiu–, aquestes van ser algunes de les tasques que Cerezo va dur a terme com a regidor de l'Ajuntament, unes tasques que va realitzar en paral·lel a la seva activitat professional com a perit mercantil. Va mantenir el càrrec consistorial fins al mes d'abril de 1922, encara abans del cop d'estat de Primo de Rivera. Poc temps abans, el febrer del mateix any, havia perdut les oposicions a la plaça de *Jefe del Negociado de Arbitrios* convocada pel mateix ajuntament. Una pèrdua molt més sensible va ser la de la seva dona, Dolors Palahí i Pont, l'any 1918. Havien contret matrimoni el 1911 a la parròquia de la Catedral i havien tingut tres fills: Albert, Carme i Joan.

Més enllà de la Conselleria, a mitjan 1923 Cerezo va presentar la renúncia a un càrrec que posseïa com a “empleado municipal”, però això afegit al les males notícies en l'àmbit personal i a la instauració d'una dictadura com la de Primo de Rivera, no va significar un cessament definitiu de les seves activitats polítiques, ni molt menys de les professionals. El setembre de 1927, encara en període de dictadura primorriverista, la Comissió Permanent de l'Ajuntament agraià l'oferiment que Pere Cerezo havia fet d'un curs gratuït de comptabilitat a l'alumne que el consistori escollís. El motiu de l'oferiment era el nou projecte de l'exconseller municipal: una acadèmia mercantil, situada al carrer de la Força, número 6. Quant a l'activitat política, Cerezo va continuar compromès amb la causa republicana. Vinculat al Centre d'Unió Republicana, el 1927 en va ser nomenat president de la Junta Directiva. El secundarien, en aquest nou càrrec, altres republicans il·lustres, com Miquel Santaló i Llorenç Busquets, també –com Cerezo– futurs alcaldes de la ciutat, però ja en el marc d'un altre règim. Un altre règim, el republicà, que no trigaria a arribar i que tots ells contribuïren a implantar.

El canvi de règim i el retorn a l'Ajuntament

Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 van ser decisives per a l'adveniment de la Segona República. *De facto* plebiscitàries, suposaren el final del règim dictatorial, aleshores personificat en la figura del general Dámasco Berenguer. Així, aviat quedarien enrere els temps del govern de Juan Bautista Aznar, de Primo de Rivera, d'Alfons XIII i de tot el sistema de la Restauració. La República va ser proclamada el dia 14 d'abril, també des de l'Ajuntament de Girona.

Per a Pere Cerezo, aquells comicis van suposar el retorn al consistori. Candidat del Centre d'Unió Republicana i, per tant, de la candidatura d'Unió Republicana –que també agrupava Acció Catalana–, va sortir elegit, a través d'un sistema electoral que encara no havia canviat, regidor pel districte primer amb un total de 666 vots. Va ser, doncs, el cinquè aspirant més votat, per darrere d'altres companys republicans com Santaló (850 vots) i Busquets (786), els dos més votats.

Cerezo, com a membre de la candidatura republicana, la guanyadora, s'havia presentat a les eleccions amb un programa que perseguia els ideals de justícia i de progrés. En àmbits diversos: en l'economia municipal (equilibri pressupostari i potenciació dels mercats dels dissabtes), en la higiene i la sanitat (atenció als serveis de neteja i desaignes, i resolució dels problemes d'abastiment d'aigües potables), en la cultura i la societat (ensenyament primari gratuït i foment d'institucions com la Biblioteca Popular) i en la urbanització de la ciutat (cessió dels baluards, construcció d'habitatges per a les classes modestes, pavimentació, intensificació de l'enllumenat públic i acabament d'obres). Recollides en el "Manifest republicà", aquestes reformadores i ambicioses propostes es pogueren abordar ben aviat: el consistori, després de perdre el caràcter provisional, va quedar finalment constituït el dia 15 d'abril. Miquel Santaló, el candidat més votat, en seria l'alcalde.

Pere Cerezo va participar des de l'inici en el primer ajunta-

ment gironí de la Segona República. Assistí, així, a la concorreguda sessió plenària celebrada el dia 14, la primera després de la proclamació del canvi de règim. En ella, envoltats de gran expectació i d'un nombrós públic que omplia el saló de reunions, Cerezo i els altres regidors electes es constituïren en ajuntament provisional. Mancaven encara, per part de la direcció de la República, unes mínimes normes legals amb les quals procedir. L'endemà, però, després del traspàs de poders amb l'anterior govern de la ciutat, presidit per Francesc Coll, el nou ajuntament quedà legalment constituït. En aquella mateixa sessió, la del dia 15, Cerezo va expressar en nom dels republicans, el grup majoritari amb quinze regidories, la voluntat de defensa dels principis de la República Federal i el compromís amb el programa electoral amb què s'havien presentat.

Com a regidor, va ser membre de la Comissió d'Hisenda, a més de ser designat per a la Junta del Cementiri. Les seves intervencions en els plens van ser tan freqüents com conseqüents amb l'ideari catalanista i republicà. A tall d'exemple, en la sessió del dia 22 de juliol de 1931, va dir "que era una necessitat d'antic sentida a Catalunya el gaudir d'una àmplia autonomia en la seva vida política i administrativa". Quedava demostrat, així, que els debats estatutaris, de defensa de l'Estatut de Núria, també havien arribat a la corporació municipal. Poc temps després, en la sessió del dia 10 de desembre de 1931, el mateix Cerezo es mostrava satisfet per l'aprovació de la nova Constitució republicana. Per aquest motiu, demanava que s'enviessin telegrams de felicitació al Govern republicà i al nou president de la República, Alcalá Zamora, i que es donés festa als obrers de la brigada municipal, sense perdre, en cap cas, el jornal. Ambdues propostes van ser aprovades.

La segona etapa de Cerezo com a conseller del consistori gironí s'acabaria el 1934, després d'unes eleccions municipals a les quals ell ja no es presentaria. Havia arribat la fi del primer ajuntament republicà, el dels alcaldes Miquel Santaló i Josep Maria Dalmau. Precisament, l'obra d'aquell consistori va ser rei-

vindicada per Cerezo en un míting de suport a la candidatura de l'Esquerra per a aquelles eleccions municipals, celebrades el dia 14 de gener de 1934 i finalment guanyades, a Girona, per la Lliga. Un míting que, comptant també amb els parlaments de Miquel Santaló i de Joaquim de Camps i Arboix, va començar amb algunes dificultats, relatades així pel periòdic republicà *L'Autonomista* (13-01-34, p. 2): “En començar a parlar el senyor Cerezo, un desgraciat pronuncià unes paraules en veu alta, el que motivà unànimes protestes. El pertorbador fou tret i copiosament apallissat. És un avís saludable”. Anècdotes i avisos a part, la crònica deia així:

Pere Cerezo, regidor de l'actual Ajuntament, pronuncià un convincent discurs exposant la tasca realitzada pel primer Ajuntament republicà de Girona [...] Una tasca de política de sanejament en ordre al tancament de pous i sanitat de les aigües potables [...] Una tasca en l'ordre urbanístic de construcció de 900 metres de col·lectors, pavimentat de carrers i altres obres interessants; exposà la solució del problema dels baluards, cedits per l'Estat gratuïtament; significà l'esforç de l'Ajuntament en el problema de l'atur forçós i els beneficis de la solució de venda dels terrenys dels baluards més profitosa que el que pretenia l'adversari; féu una detallada exposició de l'enorme tasca cultural realitzada en la construcció i creació d'escoles, amb l'aditament (sic) de cantines escolars, augment de beques i creació de la Guarderia d'infants; per fi entrà en l'examen de la situació econòmica municipal rebatent les argumentacions insidioses propalades per la “Lliga” en el que respecte al dèficit municipal, reduint la qüestió als seus veritables termes i demostrant que el criteri seguit pels nostres homes era el més beneficiós per la hisenda municipal.

Les de Cerezo no eren unes declaracions infundades. En l'ordre dels fets, aquell ajuntament havia fet possible, entre d'altres, la inauguració de l'Escola Ignasi Iglésias de Montjuïc (setembre de 1933), l'acord per projectar la construcció d'una guarderia d'infants amb habitacions per a mestres i mestresses (sessió 09-09-1932), l'adquisició de material escolar i de llibres de text gratuïts per als grups d'estudi de l'Institut Provincial, l'establiment –a proposta de Cerezo– de les Beques Girona per a alumnes de famílies modestes (sessió 30-09-1932), l'enderrocament dels baluards després d'haver-ne aconseguit la cessió, la construcció de voreres i de clavegueram, la urbanització de carrers (Eiximenis, Lorenzana...) i la seva retolació en català, i un llarg etcètera.

Durant aquest segon període com a conseller, com tampoc havia passat en el primer, Pere Cerezo no es va limitar únicament a les tasques de regidor. Així, va continuar donant conferències polítiques per diverses poblacions de la província (a Ullà, per exemple). Mentrestant, l'Acadèmia Cerezo continuava oberta, ara oferint cursos de càlcul mercantil, comptabilitat, correspondència comercial, idiomes i mecanografia. Malauradament, també va haver d'afrontar la malaltia i posterior pèrdua del seu fill Albert, l'agost de 1932. Tres mesos després, seria elegit diputat d'ERC al Parlament de Catalunya, càrrec que va compaginar amb el de regidor municipal durant dos anys.

De l'Ajuntament de Girona al Parlament de Catalunya

El dia 14 d'abril de 1931, Francesc Macià va proclamar la "República Catalana com a Estat integrant de la Federació Ibèrica". No obstant això, la República amb què somiava l'Avi va ser efímera: va quedar dissolta el dia 17, després de l'arribada a Barcelona de tres ministres del govern provisional de la República Espanyola. A canvi, es recuperava i s'instaurava la Generalitat de Catalunya, que va tenir caràcter provisional fins al desembre de 1932, quan, aprovat l'Estatut i celebrades les conseqüents eleccions al Parlament de Catalunya, la institució d'autogovern va quedar ofici-

alment constituïda. Aquelles eleccions parlamentàries, celebrades el dia 20 de novembre, van suposar el salt de Pere Cerezo a la política catalana.

Llista de noms que conformaven la candidatura d'ERC per a les eleccions al Parlament de Catalunya, l'any 1932. AMGi, *El Autonomista*, 07-11-1932, p. 1.

A l'edat de 42 anys, Cerezo va ser elegit diputat d'ERC per la circumscripció de Girona al primer Parlament de la Catalunya republicana. Va obtenir un total de 27.540 vots, essent el menys

votat dels republicans elegits, però aconseguint més vots que els tres candidats de la Lliga escollits –d’un total de catorze escons a repartir, onze van ser per a ERC i tres per a la Lliga. D’entre els candidats més votats, tots d’ERC, destaquen personalitats com el comissari delegat de la Generalitat a Girona, Josep Irla (36.144 vots), el metge i polític Laureà Dalmau i Pla (31.239), o el mestre Xavier Casademunt (29.897) –qui temps després, recordem-ho, definiria Cerezo com un autèntic gironí. Tots ells havien firmat el “Manifest dels candidats d’Esquerra Republicana de Catalunya a la circumscripció de Girona” (*El Autonomista*, 02-11-1932, p. 2), en què prometien “una obra d’amor, de cultura, de justícia i d’austeritat”, així com treballar amb serietat i honradesa per Catalunya, per “la nostra Pàtria, lliure del doble jou de la monarquia i el centralisme”.

Esquerra Republicana de Catalunya era un partit nou, fundat un mes abans de les decisives eleccions del 12 d’abril de 1931, fruit de la fusió de diverses agrupacions republicanes. Hi confluïren, entre d’altres, l’Estat Català de Francesc Macià, el Partit Republicà Català de Lluís Companys i el grup l’Opinió. Va ser el partit hegemònic a Catalunya durant la República i, també, el partit de Cerezo des d’aleshores, i no només com a afiliat. En el primer Congrés Nacional d’Esquerra, celebrat els dies 13 i 14 de febrer de 1932, va ser escollit membre del Comitè Executiu Central. En aquell mateix any, també consta com a membre del Comitè Directiu d’Esquerra Republicana per la comarcal de Girona i Santa Coloma. Per altra banda, també s’estrenaria com a subdelegat del Treball a Girona.

Partícip, doncs, de les primeres passes de la Generalitat contemporània i de les del partit d’Esquerra Republicana de Catalunya, els nous càrrecs que ocupà van suposar-li un increment de l’activitat política. Els mítings i les conferències a centres republicans, casinos i ateneus no es van acabar amb la campanya electoral de 1932: ja com a parlamentari, va fer campanya a favor de l’obra del Govern de la Generalitat, especialment de la Llei de contractes de conreu.

Defensor de la causa rabassaire i partidari d'un canvi profund del règim de propietat de la terra, Cerezo va ser escollit, el 1934, president de la Comissió Parlamentària encarregada de discutir la Llei de contractes de conreu. Definida per ell mateix com una llei "de contingut transformador i revolucionari [...] que anul·lava totalment al cacic i que posava a mans dels treballadors del camp, l'instrument per a obtenir una independència econòmica i política" (*L'Autonomista*, 22-12-1937, p. 1), va ser aprovada pel Parlament de Catalunya l'11 d'abril de 1934, i per segona vegada el 12 de juny del mateix any. I és que, després del recurs presentat per la Lliga, el Tribunal de Garanties Constitucionals l'havia declarat improcedent.

El clima de tensió entre els governs de la República i de la Generalitat, i entre les dretes i les esquerres, no feia sinó augmentar. Ben aviat s'arribaria a la fi del primer bienni republicà; ben aviat s'arribaria al mes d'octubre, l'octubre de 1934.

Els Fets d'Octubre i l'empresonament

Fins i tot l'*ABC* se'n va fer ressò. La notícia que publicava el dia 14 d'octubre de 1934 (p. 46), deia així:

Un diputado del Parlamento catalán se entrega a las autoridades

Gerona 13, 5 tarde. El comisario de la Generalidad, teniente coronel Sr. Masía, recibió hoy una carta del diputado de la Esquerra Republicana en el Parlamento catalán Pedro Cerezo Hernández, desaparecido a raíz de la última revuelta, manifestándole que se entregará voluntariamente en un lugar determinado de las afueras del vecino pueblo de Bescanó. Inmediatamente la Policía acudió al punto indicado, que era frente a la estación del ferrocarril, donde se encontraba el Sr. Cerezo, a quien detuvo y condujo a esta capital, donde quedó en una dependencia del Cuerpo de Seguridad a disposición del comandante militar de la plaza.

La notícia ja havia estat anunciada un dia abans pel periòdic gironí *L'Autonomista*. Les versions coincideixen: el dia 13 al matí, després d'anunciar per carta que es lliuraria a les autoritats, Pere Cerezo va ser detingut a Bescanó per l'agent Salazar i entregat a la Comandància Militar de Girona. Eren les conseqüències dels fets del 6 d'octubre.

L'entrada de tres ministres de la CEDA al nou govern de Lerroux va tenir reaccions immediates, especialment a Astúries i a Catalunya. Aquí, el president de la Generalitat, Lluís Companys, desafiant el govern de la República, es va alçar i va proclamar l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. En un ambient de revolta política i de vaga general, el general Batet, fidel al govern de Lerroux i de la CEDA, va proclamar l'estat de guerra. L'endemà, dia 7, el president Companys finalment va cedir. Va ser cessat i empresonat, igual que tots els membres del govern català i molts altres càrrecs de la Generalitat. Igual, també, que Pere Cerezo. Ell, però, havia participat en els fets de Girona.

Girona era una de les poques ciutats catalanes llavors governada per la Lliga. Tanmateix, un decret exprés de la Generalitat va permetre dissoldre aquell ajuntament. Aleshores, seguint l'exemple de Companys, Joaquim de Camps i Arboix s'erigí en alcalde gestor de la ciutat i proclamà l'Estat Català. En paral·lel, l'Aliança Obrera havia decretat la vaga general. Així les coses, els militars no van trigar a sortir de la caserna de Sant Domènec per pronunciar l'estat de guerra. Després d'una llarga nit d'enfrontaments, que deixaren dues víctimes mortals, la rendició de Companys acabaria essent, també, la rendició dels gironins que s'havien sollevat. Alguns es van entregar i d'altres van fugir —com se suposa que va fer Cerezo, aparegut 7 dies després, al·legant que “havia estat malalt uns dies a Bescanó”. Les detencions, tanmateix, foren nombroses, entorn d'un centenar.

A Girona, aquella nit havia sigut llarga i conflictiva, però també fosca. Heus aquí la participació de Pere Cerezo en els fets del 6 d'octubre, detallada per ell mateix davant del comandant Felicià Montero, jutge instructor del consell militar que l'acusava

d'auxili a la rebel·lió. El motiu era aquest: haver-se dirigit, la nit del dia 6, a les dues centrals elèctriques de la ciutat i, un cop allà, haver ordenat l'apagament de l'enllumenat de la ciutat. Segons recull *L'Autonomista* (21-02-1935, p. 1), Cerezo va explicar aquells fets, en el marc del consell de guerra celebrat el 20 de febrer de 1935, de la manera següent:

Declara el senyor Cerezo. Diu que va estar la nit del 6 d'octubre en el Centre Republicà de Girona, recomanant a tots els que allí hi havia que se n'anessin a casa seva a dormir, i no intervinguessin absolutament amb res. Diu que va entrevistar-se amb el Comissari d'Ordre Públic senyor Oliva, al qual va comunicar l'idea d'apagar els llums per a evitar disturbis en el carrer i obligar als transeünts a retirar-se ràpidament a les cases llurs. Afirmar que a l'esmentat Comissari d'Ordre Públic va semblar-li excel·lent aquesta idea.

El senyor Cerezo, a continuació, explica que si anà a les Centrals elèctriques a donar les ordres d'apagar-se els llums fou perquè així li ordenà l'alcalde, el qual, en virtut de la llei municipal, té sobrades facultats per fer-ho. Explica que l'alcalde gestor senyor Camps i Arboix li lliurà aquest manament en una quartilla escrita, la qual no arribà a exhibir perquè els empleats de les Centrals elèctriques en dir-los que anava amb ordres concretes de l'alcalde, l'obeïren tot seguit. Ratifica que la finalitat de l'apagament dels llums era per a evitar disturbis i perjudicis a la ciutat.

Pere Cerezo es va dirigir a les centrals elèctriques de la plaça del Molí i de Pedret amb la companyia dels germans i empleats municipals Emili i Enric García Vigneaux, també acusats pel mateix consell militar, però finalment absolts. Ell, tanmateix, no va tenir la mateixa sort.

Segons la cobertura que en va fer *L'Autonomista*, durant la

vista oral, que va comptar amb la presència d'un nombrós públic i de testimonis importants (Llorenç Busquets, Puig Pujades...), el fiscal Antonio Rivelles va sostenir que la intenció del senyor Cerezo havia sigut "la més fervent i espontània adhesió als fets revolucionaris", i que havia actuat per compte propi, al marge de l'autoritat –que considerava "facciosa"– de l'alcalde gestor. Per això, proposava una petició de pena de reclusió de dotze anys i un dia. Després de la deliberació del tribunal, aquesta seria la pena condemnatòria definitiva. De res havien servit les explicacions de la defensa que negaven que la intenció de Cerezo fos obstaculitzar les forces de l'exèrcit, i sostenien que havia obrat per ordre de l'alcalde De Camps amb la intenció d'evitar disturbis. Cerezo, doncs, va ingressar a la presó de Girona.

No va ser, ni molt menys, l'únic condemnat pels Fets d'Octubre ocorreguts a la ciutat. A la presó mateix, Pere Cerezo, que va quedar immediatament suspès del càrrec de subdelegat del Treball, coincidí, entre d'altres, amb qui durant aquella nit era el comissari de la Generalitat a Girona, el senyor Josep Puig i Pujades. No van estar sols. Des de l'exterior, van rebre nombroses mostres de suport, com la visita que els va fer Marcel·lí Domingo. A més, la seva situació sovint era recordada i denunciada en els mítings polítics afins. Mentrestant, els recursos i les al·legacions d'absolució presentats al Tribunal Suprem no prosperaven.

Tanmateix, a l'horitzó hi havia convocades unes eleccions generals de la República que podien canviar la situació política i, amb ella, la situació personal dels detinguts. En cas de victòria, el Front Popular –a Catalunya Front d'Esquerres– havia promès l'amnistia dels presos polítics i socials. Involucrant-se en el procés electoral, "des del fons de les cel·les inhòspites" de la presó de Girona, Cerezo i 31 empresonats més van demanar, en una carta adreçada als "ciutadans lliures de les terres gironines", el vot a la candidatura del Front Popular d'Esquerres de Catalunya (*L'Autonomista*, 10-02-1936, p. 1). Les eleccions, que van tenir lloc el dia 16 de febrer de 1936, van donar la victòria, encara que per la mínima, al Front Popular. Poc després, el nou govern,

encapçalat per Manuel Azaña, concedia l'amnistia als penats i encausats per delictes polítics i socials.

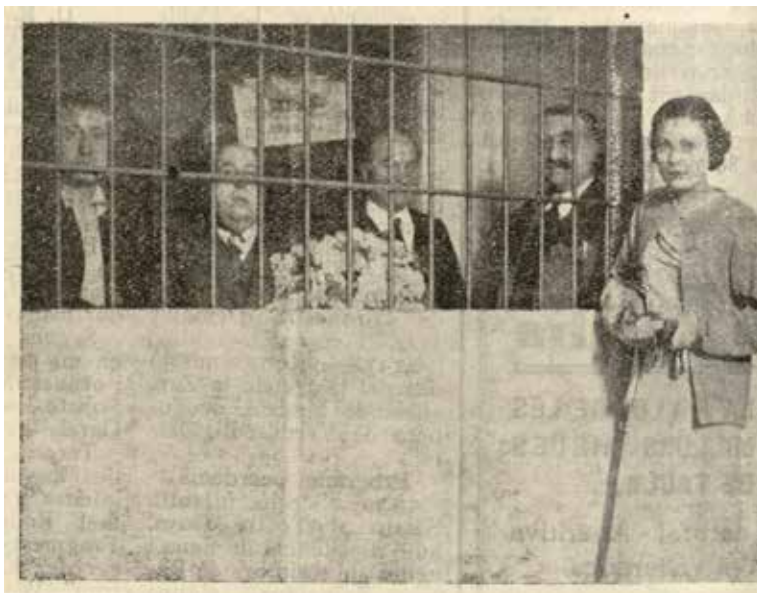
La sortida de la presó i la represa de la vida política

El dia 22 de febrer de 1936, gairebé un any i mig després d'haver-hi entrat, Pere Cerezo sortia de la presó. S'havia lliurat a Bescanó el dia 13 d'octubre de 1934, i ara era alliberat juntament amb una trentena més de presos. Segons *L'Autonomista* (22-02-1936, p. 2), aquella posada en llibertat va transcórrer així:

Una enorme multitud ha acudit a presenciar la sortida dels presos, els quals han estat aclamats i saludats amb vivíssimes mostres d'afecte i estima. Els alliberats, fortament emocionats, han agrait les mostres de simpatia, preguntant ells mateixos als manifestants que es dissolguessin i dirigint-se als seus respectius domicilis.

Sense massa temps per a res, a les cinc de la tarda d'aquell mateix dissabte, els alliberats van ser homenatjats al Centre d'Unió Republicana de Girona. Pere Cerezo hi va prendre part; en el discurs que hi pronuncià en nom dels qui acabaven de sortir de la presó, va demanar que es tributés un homenatge a Angelina Varderi. Segons *L'Autonomista* (24-02-1936, p. 1), aquesta noia gironina, "des del primer moment en què els nostres amics entraren a la presó, no deixà ni un sol dia de visitar-los, sense tenir-hi cap familiar empresonat ni molt menys". L'acte va acabar amb els acords de *La Marsellesa*.

El triomf electoral del Front Popular i el consegüent gir polític que es produí van suposar una restitució de les institucions d'autogovern de Catalunya. En certa manera, es tornava al context politicoinstitucional anterior als Fets d'Octubre de 1934. Tornava l'Estatut i el Govern de la Generalitat, i el Parlament de Catalunya reprenia l'activitat. Així, també la reprenia el diputat Pere Cerezo, que, a més, el dia 6 de març recuperava el càrrec

Visita d'Alexandra Soy i Fortià, pubilla de Girona, als polítics empresonats pels Fets d'Octubre, el 10 d'abril de 1935. D'esquerre a dreta: Lluís Bota, Josep Puig Pujades, Pere Cerezo i Víctor Auguet. AMGi, *L'Autonomista*, 13-04-1935, p. 1.

de subdelegat del Treball de Girona i per aquest motiu era felicitat des de les pàgines de *L'Autonomista*. Abans de la sublevació militar del juliol de 1936, Cerezo encara seria designat per a un altre càrrec: vocal adjunt del consistori assessor que la Federació d'ERC de Girona havia creat arran de la publicació parcial de la Llei de contractes de conreu.

El 17 de juliol es va produir el cop militar feixista que suposaria l'inici de la Guerra Civil. A Girona, el cop s'havia aconseguit reduir, però la guerra ja havia començat. En declaracions a *L'Autonomista* (04-09-1936, p. 1), un periòdic de tendència republicana que sovint comptava amb la col·laboració de Pere Cerezo en forma d'articles d'opinió, aquest es mostrava convençut que "la victòria de la guerra feixista serà nostra, però cal pensar que no serà planera, ni cosa fàcil" i afegia que "mentre dura aques-

ta lluita hem de preparar una revolució constructiva, que transformi el sistema econòmic, millorant la condició social dels humans". Feia només dos mesos que s'havia produït el cop d'estat.

Cerezo, mentrestant, continuava essent diputat al Parlament de Catalunya i subdelegat del Treball de les comarques gironines. A partir del desembre de 1936, a més, seria altra vegada nomenat president del Centre d'Unió Republicana. L'any següent, el 1937, seria l'any de l'arribada a l'alcaldia de l'Ajuntament de Girona, però també el del naixement de la seva filla Alberta Cerezo i Adroher, al mes de març. En efecte, Cerezo s'havia casat en segones núpcies amb Margarida Adroher i Coll, originària de Flaçà i amb qui el 1927 ja havien tingut una altra filla, de nom precisament Margarida. Tota la família estava domiciliada al carreró Álvarez, 1, pis tercer.

Pere Cerezo i Hernáez, alcalde de Girona

L'esclat de la Guerra Civil havia portat a una situació convulsa, a un nou ordre bèl·lic i alhora revolucionari. Els enfrontaments, especialment importants a Barcelona, que hi va haver entre la CNT, la FAI i el POUM per una banda, i les forces de la Generalitat per l'altra, els coneguts com a Fets de Maig de 1937, evidenciaven el clima de crisi política que es vivia a la rereguarda. La situació era complexa, i bona mostra d'això són els nombrosos canvis que hi hagué en la composició dels consells municipals, la majoria motivats pels decrets d'una Generalitat decidida a recuperar el control de la situació. A Girona, en qüestió de quinze dies, del 27 de maig de 1937 al 15 de juny següent, van ocupar la presidència del Consell tres persones diferents: de l'etapa d'Expèdit Duran es va passar a la presidència interina de Llorenç Busquets, i finalment a l'alcaldia de Pere Cerezo.

Els Fets de Maig de 1937 van tenir conseqüències en el govern de la ciutat de Girona. Amb els vots d'ERC i del PSUC, en la sessió plenària del dia 27 de maig se substituï el president del Consell, el cenetista Expèdit Duran, per Llorenç Busquets, exalcalde d'ERC

que ara ocuparia el càrrec de manera transitòria. I és que l'endemà mateix, dia 28 de maig, el partit d'ERC va celebrar una reunió al Centre Republicà, al carrer del Carme, en què "després de les discussions típiques en aquestes assemblees populars, es va acordar substituir, acceptant la seva renúncia, el correligionari de la minoria municipal Pere Vila i Riera, pel Diputat del Parlament Català ciutadà Pere Cerezo" (*L'Autonomista*, 31-05-1937, p. 2). Així és: ERC substituïa el conseller Pere Vila per Pere Cerezo, amb la intenció que aquest darrer fos elegit alcalde.

El 4 de juny Cerezo obria la tercera etapa com a conseller de l'Ajuntament de Girona. Ben aviat en seria elegit alcalde. En el ple del Consell Municipal celebrat quatre dies després, el dia 8, es votà i es formà la nova Comissió de Govern. Segons els resultats de les votacions, aquesta seria presidida per Pere Cerezo, acompanyat dels consellers –tots d'ERC– Rafael Portas, Llorenç Busquets, Josep Maria Dalmau i Joaquim Murillo. Tots ells van aconseguir vuit vots favorables i dotze en blanc. Expèdit Duran, en nom de la CNT, va justificar el vot en blanc dels cenetistes dient que no podien votar favorablement a qui feia poc havia aprovat un vot de censura contra la seva organització. El POUM, en canvi, va argumentar que ERC no era un partit obrer com el seu, sinó petit burgès, i que no volien caure al "parany" dels socialistes. Efectivament, el PSUC havia decidit abandonar el consistori per la manca d'unitat entre les forces antifeixistes.

Amb tot, aquella Comissió de Govern i la presidència de Cerezo van tenir caràcter interí, per falta del quòrum exigint per llei, fins al dia 15 de juny. Aquell dia, Pere Cerezo seria oficialment alcalde de l'Ajuntament de Girona. Des de *L'Autonomista* (16-06-1937, p. 1) el nomenament de Cerezo a l'alcaldia es creia encertat, i s'esperava que les seves paraules "contra extremismes i violències, inclinant-se de part de la raó i de la justícia, fos qui fos el beneficiat o el perjudicat" es traduïssin en fets, en fets que busquessin el bé per la ciutat.

En la sessió del dia 8 de juny, la de la constitució provisional de la Comissió de Govern, el grup d'ERC va presentar un progra-

ma mínim de govern, aprovat per unanimitat per tots els partits. Tenia sis punts: ajustar el funcionament de l'Ajuntament a la normativa marcada per la llei municipal catalana i pel Govern de la Generalitat, fer un pressupost efectiu i adaptat a la realitat revolucionària, acollir-se al règim de carta municipal d'ordenació financera, continuar amb la municipalització de l'habitatge, resoldre el problema del ram de la construcció, i gestionar i administrar adequadament i austerament els assumptes municipals. Aquestes eren les principals línies de treball que s'havia proposat l'Esquerra en recuperar l'alcaldia, amb el vistiplau dels altres grups municipals. Uns grups que, arran de la publicació del Decret de la Generalitat del 9 d'octubre de 1937, van acabar essent aquests: ERC (9 regidors), PSUC (9), CNT (9), Unió de Rabassaires (3) i Acció Catalana (3). D'aquesta manera, el PSUC tornava a l'Ajuntament, mentre els membres del POUM en van ser exclosos, fet, aquest darrer, lamentat per l'alcalde Cerezo. En algunes ocasions, especialment per part dels socialistes, es va criticar que tots els membres de la Comissió de Govern fossin del mateix partit.

La situació de l'Ajuntament encapçalat per Pere Cerezo l'any 1937 ja era difícil, i més ho seria amb el pas del temps. Tanmateix, aquell nou consistori va treballar per apuntalar la situació econòmica que havia heretat. Va aprovar uns pressupostos austers i adaptats a les necessitats del moment (7.696.420 pessetes per a l'exercici de l'any 1938); va treballar per solucionar el problema del treball i de l'atur, per exemple, amb la firma d'un conveni amb els apoderats del ram de la construcció (24 de juny de 1937); va aconseguir posar la primera pedra del Grup Escolar Prat de la Riba (24 de juliol de 1938); va confeccionar el primer projecte de mancomunió dels municipis del pla de Girona i, és clar, es féu càrrec de la gestió i l'administració del dia a dia d'una ciutat que es començava a veure desbordada per l'avanç de les tropes franquistes (regulació de la circulació del paper moneda, allistament de mossos, arribada de refugiats, patiment de bombardejos...) La gestió de l'alcalde Cerezo va ser lloada des de les pàgines de *L'Au-*

tonomista, especialment a l'hora d'abordar els problemes d'atur.

Malgrat ocupar un càrrec d'alta responsabilitat com l'alcaldia de la ciutat, i de continuar essent diputat del Parlament de Catalunya –a finals del 1938 havia visitat els fronts de guerra formant part de la Delegació del Parlament–, l'activitat de Cerezo durant aquest període també es va situar al Centre d'Unió Republicana, centre que va tornar a presidir l'any 1938, el mateix any que seria designat secretari general de la Federació d'ERC a les comarques gironines. La proximitat de la tragèdia tampoc el va fer desistir de continuar donant conferències: l'última notícia de Cerezo publicada a *L'Autonomista* és una invitació a una conversa oferta per ell i Laureà Dalmau sobre les impressions recollides en la visita que aquests havien fet “als fronts de guerra extra-catalans”. Era el dia 23 de desembre de 1938. Eren els últims dies de Pere Cerezo a Girona. L'ocupació franquista era imminent.

Antoni Rovira i Virgili va ser un testimoni directe dels últims moments de Cerezo a la ciutat de Girona. A *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, narra com, a finals d'aquell trist mes de gener de 1939, l'alcalde s'excusava als refugiats per la manca d'allotjament, tot assegurant que havia fet i feia totes les gestions possibles per acomodar tothom. Quedaven poques hores perquè abandonés la ciutat. Un fet que Rovira i Virgili explicà així (Rovira i Virgili 1976, p. 72-73):

La primera notícia que rebo avui, després de llevar-me, és aquesta:

-Cerezo ha passat la frontera aquesta matinada a les sis.

Me l'ha donada Pau Romeva, que a aquella mateixa hora havia anat a dur la seva família al Pertús, d'on ell ha hagut de tornar per raó de l'edat militar. Poc després altres amics em repeteixen la notícia en termes crus:

-Cerezo ha fugit fa tres hores.

En dies extraordinaris succeeixen coses extraordinàries. Per què Pere Cerezo, que en diverses ocasions

s'ha conduït com un home serè i enter, ha abandonat ara l'alcaldia de sobte i en una hora intempestiva, sense avisar ni prevenir ningú? És el contagi dels mals exemples? S'ha sentit ofès o amenaçat per l'actitud de certs elements locals? Ahir a la tarda va córrer la veu que els sindicats obrers gironins preparaven un cop, que seria el de la presa del poder per la classe treballadora; es tractava segurament dels mateixos rumors que havien corregut a Barcelona. Jo atribueixo a motius confesables la desaparició de Cerezo. D'altra banda, ell feia sovint viatges d'anada i tornada.

La veritat és que avui hi ha a Girona un ambient més carregat i perillós que ahir. El cas de Cerezo és molt comentat. Els uns, en assabentar-se'n fan un gest de sorpresa; uns altres es limiten a un mig-riure misteriós que vol dir: «Jo m'ho pensava». Miquel Santaló, que aquests dies es mou i parla amb una serenitat remarcable, es mostra estranyat:

-Ah, és fora en Cerezo?

La seva fesomia, però, no expressa cap gran sorpresa. Em fa l'efecte que ja ho sabia. Més encara: que potser ja ho sabia per endavant.

Així, Pere Cerezo va marxar de Girona la matinada del dia 25 de gener de 1939, essent encara l'alcalde de la ciutat. En saber-se la notícia, es va constituir un nou ajuntament, efímer, liderat per Joan Ballesta. No hi havia res a fer: el dia 4 de febrer la IV Divisió de Navarra ocupava la ciutat. L'exili havia començat.

L'exili: el retorn a l'Argentina natal

Pere Cerezo va travessar la frontera i es va establir a França. Allí, acompanyat d'altres personalitats catalanes, va passar una primera etapa d'exili a Montpeller. La següent és una carta enviada per Rovira i Virgili a Josep Pous i Pagès, datada a Montpeller el dia 22 d'agost d 1940 (Rovira i Virgili 2002, p. 65-66). Diu així:

Estimat amic Pous:

Per conducte de l'amic Fabra he anat sabent noves vostres i, com que ell ha tractat els afers interessants en les cartes que us ha adreçat, no ha calgut que jo us escrivís directament. M'imagino com deveu estar recarregat de feines i correspondència i no he volgut contribuir a aquest recàrrec. Però avui ha vingut a trobar-me el diputat Pere Cerezo, de Girona, que ja deveu conèixer, per demanar-me que us escrivís exposant-vos unes qüestions que l'afecten. M'ha explicat que ell té el visat per a anar a l'Argentina, on pensa poder traslladar-se via Oran-Casablanca, cosa que intentaria la setmana entrant sortint de Marsella. Per tal de completar el seu proveïment pecuniari desitjaria que li fossin enviats 4.000 francs avançats dels subsidis de setembre i octubre, més els 800 francs descomptats dels de juliol i agost, que ell creu que seran pagats més endavant. Jo li he declarat que no em sembla fàcil que el pugueu atendre; però ell ha insistit a demanar-me que us escrivís, i així ho faig. Contesteu-li, si us plau, directament. La seva adreça és: 5, Avenue de l'École d'Agriculture, Montpellier (Hérault). Ha afegit que li caldria rebre l'import abans del 28 del mes actual.

Em limito a comunicar-vos allò que ell m'ha exposat. Vós veureu si és possible d'atendre'l. En tot cas, feu el favor d'escriure-li tot seguit que hàgiu rebut aquesta lletra.

En efecte, segons documentació nord-americana, Pere Cerezo i Margarida Adroher, acompanyats per les filles Margarida i Alberta, es van traslladar a Casablanca i van embarcar l'any 1941 a bord del Serpa Pinto. Després del periple, el 1942 es van instal·lar definitivament a l'Argentina, a Buenos Aires. L'ocupació franquista havia obligat Cerezo a tornar als orígens, a la terra on havia nascut.

A Buenos Aires es va dedicar al sector de les assegurances.

Malgrat la distància, el seu compromís amb Catalunya va persistir: va presidir el Casal de Catalunya de Buenos Aires (1956-1958), va impulsar l'edició del *Libro Blanco de Cataluña* sobre l'exili català i, el 1960, essent president del Consell de la Col·lectivitat Catalana, va presidir la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana. Aquest darrer acte li va ser agraït en forma d'homenatge. El diumenge dia 20 de maig de 1962, després d'haver-se hagut d'ajornar per malaltia de Cerezo, un centenar de persones reunides al Casal de Catalunya de Buenos Aires van reconèixer la tasca que havia dut a terme en l'organització dels Jocs Florals. En el discurs d'agraïment, Pere Cerezo va fer servir la sardana com a metàfora de la unitat i la germanor que ell volia per als catalans d'arreu.

Va morir el dia 14 de juliol de 1977. Fou la desaparició d'una figura cabdal, i massa oblidada, de la Girona republicana.

